

Rätt

att rösta

**9 SEPTEMBER
2018**

En studiehandledning

till Valmyndighetens information - på www.val.se
- kring de allmänna valen i Sverige

Inledning

Folkbildningens verksamhet ska bidra till att stärka och utveckla demokratin samt bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen. Studieförbunden och folkhögskolorna har därför som folkbildningens huvudaktörer uppgiften att skapa engagemang och inspirera människor till att delta i samhällsutvecklingen. Därför tycker vi från folkbildningen också att det är angeläget att alla som har rätt att rösta i allmänna val gör det. Kanske även själva kandiderar i något val?

Den här studiehandledningen skall underlätta för studiecirkelledare och lärare att, tillsammans med studiecirkeldeltagare och elever, diskutera frågor som berör demokratin i allmänhet och hur och varför man ska rösta i synnerhet. Vår förhoppning är att studierna också skall ge kunskap om hur det går till rent praktiskt att rösta, vilket underlättar i valdeltagandet. Sista delen av studiehandledningen handlar om att själv ställa upp och kandidera som politiker.

Studiehandledningen bygger på information från Valmyndigheten. Informationen hittar ni på Valmyndighetens hemsida, www.val.se. På Öre-

bro läns bildningsförbunds hemsida finns också denna studiehandledning att ladda hem. Observera att valmyndighetens material och information finns både som lästlöst och inläst, som teckenspråk och på de olika minoritetsspråken, det är lättillgängligt.

Den här studiehandledningen utgår ifrån fyra olika arbetsområden/träffar. Hur många gånger man ska träffas och hur man vill lägga upp arbetet i övrigt avgörs i respektive studiecirkel.

Vårt förslag till upplägg är att man vid första träffen ägnar sig åt att diskutera demokrati rent allmänt och de olika begrepp som används. Vid de följande träffarna går gruppen igenom Valmyndighetens information kring hur ett val går till, hur du går till väga för att rösta och samtalar om möjligheten att själv ställa upp som kandidat i ett val. Det är nödvändigt att ha tillgång till internet inför cirkelns träffar då material och annan fakta finns att hämtas via nedanstående länkar. Har du inte tillgång till internet hemma kan du söka upp ett biblioteket.

Lycka till!

Regeringen

www.regeringen.se

Riksdagen

www.riksdagen.se

Sveriges kommuner och landsting, SKL

www.skl.se

Studieförbunden

www.studieforbunden.se

Sveriges folkhögskolor

www.sverigesfolkhogskolor.se

Folkbildningsrådet

www.folkbildning.se

Valmyndigheten

www.val.se

Örebro läns Bildningsförbund

www.olbf.nu

Träff 1 – Demokrati

Rätten att rösta är makt – din makt!

Varje röstberättigad person har möjlighet att påverka samhällets utveckling, både lokalt och globalt, genom att rösta. Det innebär att du kan påverka hur din tillvaro, din vardag skall formas och vilka personer du vill ska företräda dig i de olika politiska församlingarna. Det är viktigt att du använder din rätt att rösta i de allmänna nationella, regionala och lokala valen.

Att diskutera:

- *Håller du med om att det är viktigt att använda sin rätt att rösta?*
- *Kan man också säga att man har en skyldighet att gå och rösta?*

Från kungamakt till folk-makt – kort om historien

För 1000 år sedan styrdes Sverige av kungar, de styrde med hjälp av andra höga herrar (råd). Det uppstod så småningom ett behov av ett organ som skulle representera även övriga invånare i riket, d v s en riksdag. Den första riksdagen (1500-talet) blev en ståndsriksdag, där representanter för de fyra stånden i Sverige, adel, präster, borgare och bönder, ingick. Ståndsriksdagen avskaffades 1866 och istället infördes en tvåkammarriksdag.

1809 fick Sverige en grundlag som reglerade maktfördelningen mellan riksdagen och kungen och under 1900-talets två första årtionden omvandlades Sverige steg för steg till en demokrati som bl a skulle ge flertalet medborgare rätt att rösta och också rätt att kandidera till riksdagen. Det skedde inte utan kamp, de högre klasserna ville inte släppa ifrån sig styret. Även kungen och kungahuset var emot den framväxande demokratin. Ett viktigt steg i kampen för

rösträtt blev införandet av allmän värnplikt 1901. ”En man, ett gevär, en röst” kom att bli slogan i rösträttskampen. Rösträttsförkämparna menade att var man tvungen att vara med och försvara sitt land skulle man också ha rätten att vara med och bestämma.

Under det första årtiondet infördes även allmän och lika rösträtt för män vid val till Riksdagens andra kammare, kvinnorna fick rösträtt först 1921. Första kammarens ledamöter valdes även fortsättningsvis indirekt, men rösträtten maximerades till 40 röster i val till landsting och stadsfullmäktige. Det innebar naturligtvis att första kammaren ännu en tid kom att domineras av landets mest förmögna samhällsklasser.

Det första världskriget och den ryska revolutionen i början av 1900-talet innebar att det började ställas allt högre krav på politiska förändringar i Sverige och det ledde till en ny författningsreform, parlamentarismen infördes vilket innebar att ett parlament skulle väljas som i sin tur fick till uppgift utse regering. Även den 40-gradiga skalan i kommunal och landstingsval togs bort och därmed blev det lika rösträtt för män och kvinnor i alla val. Den som har rösträtt har också rätt att kandidera i de olika valen.

1976 utökades rösträtten och möjligheten att kandidera i lokala val till att även innefatta utländska medborgare som bott i Sverige i mer än tre år. Medborgare från EU:s medlemsstater har idag rätt att rösta och kandidera i våra allmänna, lokala val och till val till Europaparlamentet om de är folkbokförda i Sverige.

Med tiden kom systemet med tvåkammarriksdag att kännas förlegat och från 1970 års val övergick Sverige till en enkammarriksdag med 350 platser. 1976 ändrades antalet riksdagsplatser till 349 för att undvika lotteririksdag. 1974 kom sedan den nuvarande grundlagen som ger kungen i stort sett enbart representativa uppgifter.

Att diskutera:

- *I Sverige har vi levt med demokratin under så lång tid att många inte längre reflekterar över det och tar den för given. Håller du med om det? Vad vi kan vi göra för att upprätthålla ett demokratiskt sambälle?*
  - *Varför har rösträtt inte alltid varit en självklarhet för alla vuxna medborgare?*
  - *I Sverige tar vi rösträtten för självklar. Hur är det i andra länder i Europa och i världen i övrigt?*
-

Ord och begrepp

Demokrati

Ordet demokrati kommer från grekiskan och betyder folkstyre. Det finns dock några grundläggande krav som ska uppfyllas för att ett land ska anses vara helt och fullt demokratiskt.

I Sverige anser vi att allas lika rätt till utbildning och möjlighet till ekonomisk och kulturell jämlikhet är väsentliga inslag för att ett land ska betraktas som demokratiskt.

Allmän och lika rösträtt

Med det menas att alla vuxna myndiga medborgare i ett land ska ha lika rösträtt vid allmänna val.

Regelbundna val och valhemlighet

I ett demokratiskt land måste valen till de politiska församlingarna ske med en viss regelbundenhet och med en inte alltför lång tidsintervall. Vidare måste valen vara hemliga så att den röstande kan rösta på vilket parti han eller hon vill.

Majoritetsprincipen

Det innebär att majoritetens beslut ska accepteras även om beslutet går emot ens egna åsikter.

Yttrande- och tryckfriheten

Alla ska ha rätten att uttala sina åsikter och ha möjlighet att sprida dem i olika medier, utan att straffas för det. Det innebär naturligtvis inte att det är tillåtet att säga vad som helst. Rena lögnen och förtal kan man ställas till svars för i domstol.

Mötes- och organisationsfrihet

Alla ska ha rätten att samlas till möten eller demonstrationer samt ska ha rätten att organisera sig i eller att bilda olika typer av föreningar, exempelvis politiska partier, fackliga organisationer och religiösa samfund.

Tros- och religionsfrihet

Alla ska ha rätten att tillhöra ett religiöst samfund, precis som alla ska ha rätt att inte göra det. Ingen ska heller diskrimineras på grund av sin religiösa uppfattning.

Rättsäkerhet och förbud mot retroaktiva lagar

Ingen ska godtyckligt kunna straffas eller sättas i fängelse. Polis och rättväsen ska följa de på demokratisk grund stiftade lagarna. Lagar ska inte i efterhand kunna införas som gör tidigare handling straffbar.

Rätt till rörelsefrihet

Människor ska fritt kunna resa inom sitt land och fritt kunna resa till andra länder samt även kunna återvända till sitt land.

Migration/migranter

Ordet migration är samlingsnamn för emigration (utvandring) och immigration (invandring), personers rörelse mellan länder, dvs. in- och utflyttning. Personerna som rör sig mellan olika länder är då "migranter". Migrationsverket arbetar både med in- och utvandring. www.migrationsverket.se

---

Att diskutera:

- *Gå igenom och diskutera de olika orden och begreppen. Är det något som ni anser oklart kan ni hjälpas åt i gruppen att reda ut och bringa klarhet?*
  - *Diskutera medborgarskap och migration.*
  - *Vad är en "migrant"?*
-

Sveriges grundlagar

Det finns fyra grundlagar som bestämmer hur den svenska demokratin är utformad:

- Regeringsformen
- Successionsordningen
- Tryckfrihetsförordningen
- Yttrandefrihetsgrundlagen

Genom att grundlagarna är särskilt viktiga i vårt samhälle är de svårare att ändra än andra lagar. Ska en grundlag ändras krävs, två riksdagsbeslut med ett mellanliggande val. Det vill säga att först ska ett riksdagsbeslut i den aktuella ändringen fattas. Beslutet får sedan vila till efter nästkommande val och därefter måste den nya riksdagen fatta samma beslut som den tidigare för att grundlagsändringen skall kunna fastställas.

Regeringsformen – RF

I Regeringsformen från 1974 finns reglerna för Sveriges statsskick. RF säger att Sverige är en demokrati genom att i den första paragrafen skriva "All offentlig makt utgår från folket".

I regeringsformen finns även bestämmelserna om folkomröstning, bland annat att folkomröstningar är konsultativa, rådgivande. Dock kan en folkomröstning angående ändring av grundlagen bli beslutande. Någon sådan folkomröstning har dock inte genomförts i Sverige. De folkomröstningar som hittills hållits i Sverige har alltså enbart varit rådgivande. Enligt regeringsformen råder i Sverige även demonstrationsfrihet vilket innebär frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats.

Successionsordningen – SO

Successionsordningen från 1810 fastslår hur tronföljden ärvs. Den ändrades 1979 för att Sverige skulle få rak tronföljd, det vill säga att den förstfödde inom kungafamiljen oavsett kön ärver kronan. Ett led i landest jämställdhetssträvanden, tidigare kunde tronen enbart ärvas av män.

Tryckfrihetsförordningen – TF

Tryckfrihetsförordningen, som kom redan 1776 och reviderades 1949, reglerar rätten att i skrift, tidningar, böcker och andra tryckta skrifter, yttra sina tankar och åsikter.

Yttrandefrihetsgrundlagen – YGL

Yttrandefrihetsgrundlagen är Sveriges nyaste grundlag från 1991. Den reglerar rätten att genom film, radio, TV, CD-skivor och så vidare offentligen uttrycka sig.

Riksdagsordningen – RO

Riksdagsordningen intar en mellanställning mellan grundlag och vanlig lag. Den innehåller regler för hur riksdagen ska arbeta. För att ändra riksdagsordningen räcker det med ett riksdagsbeslut, men det kräver kvalificerad majoritet. Det innebär att mer än hälften av samtliga närvarande ledamöter måste rösta ja till en ändring för att den skall bli av.

Att diskutera:

- *Under den senaste tiden har bland andra nazister demonstrerat på gator och torg vilket lett till många diskussioner, många menar att det inte borde vara lagligt för odemokratiska grupper att ta plats i det offentliga rummet. Vad tycker du?*
  - *Diskutera även Tryckfrihetsförordningen och Yttrandefrihetsgrundlagen utifrån hur dessa frågor hanteras i Sverige och övriga världen.*
  - *Förenklat skulle vi kunna se våra grundlagar som de regler som styr vår demokrati. Varför är det viktigt att ha regler för demokratin?*
-

Träff 2 – Val – och folkomröstningar

På Valmyndighetens hemsida www.val.se finns information om det svenska valsystemet, om rösträtt, röstlängd, röstlokaler samt om valgeografi och valsedlar. I mindre kommuner finns inte så många ställen där man kan rösta, men i större kommuner finns många olika lokaler för människor som bor i olika delar av staden. Vissa röstar i förtid genom att posta sin röst medan andra tycker att valdagen är som en högtidsdag man inte vill missa.

Ta reda på till nästa träff:

- Vilket valdistrikt tillhör du?
- Var finns ”din” vallokal och när är den öppen?
- Var kan du förtidsrösta?
- Hur gör du för att rösta i eller från ett annat land?

Träff 3 – Att rösta i allmänna val

På Valmyndighetens hemsida www.val.se kan du även läsa om partier, valsedlar, rösträkning, mandatfördelning och ledamöter.

Ta reda på till nästa träff:

- Hur många/vilka partier ställer upp i valet till kommunfullmäktige vid årets val i din kommun?
- Vilka partier ställer upp i valet till Riksdagen?
- Hur många mandat har fullmäktige i din kommun?
- Hur stort var valdeltagandet i din kommun vid förra valet?
- Vad innebär det att personrösta?
- Vid valet 2018 tillämpas nya regler utifrån ändringar i vallagen som trädde i kraft 1 januari 2015, vad innebär dessa förändringar?

I Örebro län finns inte Örebro läns landsting kvar, sedan 2015 är det Region Örebro län som ansvarar över hälso- och sjukvården, kulturen och kollektivtrafiken. I lagen finns dock inte begreppet region i formell mening, därför står det landsting på valsedlarna till regionfullmäktige i Örebro län.

Träff 4 – Förtroendevald – Att själv bli politiker

För att vår representativa demokrati ska fungera krävs inte enbart att medborgare använder sin rösträtt, det kräver även att medborgare själva ställer upp som kandidater i de olika valen. Att medborgare vill ta på sig politiska förtroendeuppdrag i kommun, region och riksdag. Här nedan berättar två fritidspolitiker om sitt engagemang i partipolitiken.

Lisbeth blev partipolitiskt aktiv först som vuxen och var aldrig medlem i något politiskt ungdomsförbund när hon var yngre. Men under sin uppväxt har Lisbeth och hennes föräldrar ofta diskuterat demokrati och vikten av yttrandefrihet samt hur betydelsefullt det är att leva i ett samhälle där man kan engagera sig politiskt och fackligt. Lisbeths föräldrar flydde militärdiktaturen i Chile på 1980-talet och kan därför jämföra det svenska demokratiska samhället med ett annat odemokratiskt samhälle. I Chile förbjöds fackföreningsrörelsen och politiska partier på den tiden.

Lisbeth var under sin skoltid aktiv i elevrådet och när hon senare i livet blev tillfrågad att bli medlem i ett parti så blev hon det.

–Alla kan bli förtroendevalda politiker. Det behövs fler som jag, unga, kvinnor och med utländsk bakgrund. Det behövs politiker av alla

”Förtroendevalda i kommuner och landsting blir allt äldre, samtidigt som antalet förtroendevalda fortsätter att minska. Kvinnor, unga och utrikes födda är underrepresenterade bland politikerna jämfört med befolkningen. Detta mönster blir tydligare för tyngre förtroendeuppdrag.” skriver Statistiska centralbyrån 2016.

Namn: Lisbeth Estrada Perez

Ålder: 26

Sysselsättning: Studerar

sorter med olika bakgrunder, säger Lisbeth. Nu kandiderar Lisbeth till kommunfullmäktige och regionfullmäktige.

–Det känns lite konstigt när man ser sitt eget namn på valsedeln, men det känns bra! säger Lisbeth.

Förra mandatperioden bodde Lisbeth i Uddevalla där hon var ledamot i socialnämnden och samhällsbyggnadsnämnden.

–Man måste inte vara expert på frågorna, säger Lisbeth. Man lär sig under tiden och får hjälp av sina partikamrater. Men man ska vara påläst inför mötena och ha läst handlingarna, man har ett förtroende när man är förtroendevald och det ska man vara rädd om, menar Lisbeth. Hon tycker att fler borde bli politiker.

–Det är jättekul, man får ju vara med och bestämma! avslutar Lisbeth.

Namn: Seydou Bahngoura

Ålder: 55

Sysselsättning: Behandlingsassistent,
jobbar med ensamkommande ungdomar

Seydou har varit samhällsintresserad länge men det dröjde till han fyllde 40 år innan han gjorde slag i saken och gick med i ett parti.

–Om man vill vara med och påverka samhället så är det enklast, klokast och smidigast att göra det genom att bli medlem i ett parti, säger Seydou.

Han blev partimedlem år 2002 och valdes in i en kommunal nämnd fyra år senare. Nu är Seydou vice ordförande i grundskolenämnden och ersättare i kommunfullmäktige. Inför valet 2018 ställer han upp i riksdagsvalet och i kommunfullmäktigevalet. Seydou berättar att han gärna samtalar med politiker från alla partier, det är viktigt för demokratin. Att man är öppen för att diskutera och ofta pratar med människor som har andra åsikter.

–Även partierna måste vara öppna för nytänkande, om man visar att man är intresserad så är man välkommen i ett parti, säger Seydou. Han

säger att partierna utbildar nya medlemmar så att alla förstår hur samhällets styrs och kan ta på sig politiska förtroendeuppdrag.

–Alla partier har interna utbildningar så att intresserade medborgare kan bli politiker och inte behöver känna sig rädda eller osäkra i den rollen, säger Seydou. Han avslutar med att säga:

–Häng med! Man växer in i rollen som politiker!

Att diskutera och samtala kring:

- *Hur ser intresset ut för att ta på sig politiska förtroendeuppdrag? Finns det intresse här i gruppen?*
  - *Hur går man tillväga om man är intresserad av ett politiskt förtroendeuppdrag?*
-

Ta reda på:

- *Känner du någon som har politiska förtroendeuppdrag i någon kommunal nämnd, i kommunfullmäktige, inom regionen eller i riksdagen? Bjud gärna in denne till en träff.*
  - *Hur många förtroendevalda politiker finns i din kommun, region och i riksdagen?*
  - *I vilka olika nämnder sitter dessa politiker?*
  - *Hur många heltidspolitiker finns i din kommun och region?*
  - *Vem har rätt att ställa upp som kandidat i kommun-, region- och riksdagsval?*
-

Studieförbunden och deras medlemsorganisationer

De tio studieförbunden och SISU idrottsutbildarna har tillsammans hundratals medlemsorganisationer. Här är några exempel på huvudorganisationer i respektive studieförbund.

ABF (Arbetarnas bildningsförbund)

Landsorganisationen (LO), Konsumentkooperationen, Socialdemokratiska arbetarpartiet, Vänsterpartiet, invandrarföreningar och handikapprörelser.

www.abf.se

Bilda

Frikyrkor, ortodoxa- och österländska kyrkor, ungdoms- och ekumeniska organisationer, Katolska kyrkan.

www.bilda.se

Folkuniversitetet

Riksförbundet Hem och samhälle, SACO, kursverksamheterna vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Lund och Umeå med stiftelser.

www.folkuniversitetet.se

Ibn Rushd

Arbetar med majoriteten av de muslimska föreningarna i Sverige.

www.ibnrushd.se

KBV (Kulturens bildningsverksamhet)

Riksförbundet Unga Musikanter, Riksförbundet för folkmusik och Dans, Sveriges Körförbund, Svenska Folkdansringen, Sveriges Körförbund, Sveriges Spelmäns Riksförbund, Sveriges Film-och Videoförbund, Evelyn, Ung Media, FolkYou, SUB, Ung Teaterscen m.fl.

www.kulturens.se

Medborgarskolan

Moderata samlingspartiet, Förbundet Aktiva seniorer, Aktiv ungdom, Rojalistiska föreningen.

www.medborgarskolan.se

NBV (Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet)

IOGT-NTO, Sveriges Blåbandsförbund, Motorförarnas Helnykterhetsförbund, Bosnien-Hercegovinas Riksförbund, Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbund i Sverige, Ungdomens Nykterhetsförbund, Nykterhetsrörelsens Scoutförbund, Svenska Frisksportförbundet, KRIS.

www.nbv.se

Sensus

KFUK/KFUM rörelsen, Svenska kyrkan, Svenska Scoutförbundet, Individuell människohjälp, Bröstcancerföreningarnas Riksorganisation och fackförbund.

www.sensus.se

Studiefrämjandet

Folkrörelser inom natur, kultur, djur och miljö, till exempel Friluftsförbundet, Fältbiologerna, Jägarförbundet, Svenska Kennelklubben, Naturskyddsföreningen, Turistföreningen.

www.studieframjandet.se

SV (Studieförbundet Vuxenskolan)

Liberalerna, Centerpartiet, Miljöpartiet, Lantbrukarnas Riksförbund, Bygdegårdarnas Riksförbund, Sveriges Pensionärsförbund och handikapprörelser.

www.sv.se

SISU Idrottsutbildarna

Medlemsorganisationer är 70 olika idrotter till exempel Svenska Fotbollförbundet, Svenska Ridsportförbundet, Svenska Skolidrottsförbundet, Svenska Handikappidrottsförbundet.

www.sisuidrottsutbildarna.se

Folkhögskolorna i Örebro län

Fellingsbro folkhögskola

Huvudman är Örebro läns landsting. Skolan har en profil där de vänder sig till personer med funktionsnedsättning och erbjuder yrkesutbildningar inom området.

www.fellingsbro.fhsk.se

Karlskoga folkhögskola

Equmeniakyrkan och ungdomsförbundet Equmenia är huvudman för skolan. Dess huvudsakliga inriktning är media, språk, kultur och hälsa.

www.karlskogafolkhogskola.se

Kävesta folkhögskola

Huvudman för Kävesta folkhögskola är Örebro läns landsting. Skolan har en kulturprofil med inriktning på dans, musik och konst och formgivning.

www.kavesta.fhsk.se

Mo gård folkhögskola

Mo Gård folkhögskola är en teckenspråkig folkhögskola. Huvudman är Mo Gårds Folkhögskoleförening, med medlemmarna Stiftelsen Mo Gård och Tyst Teater. Mo Gård folkhögskola erbjuder allmän och särskild kurs.

www.mogardfolkhogskola.se

Hällefors folkhögskola

Skolan drivs av "Föreningen Hällefors folkhögskola", en ideell förening. Kultur, design och konstnärligt skapande är skolans profil.

www.folkis.nu

Örebro folkhögskola

Evangeliska frikyrkan är huvudman för skolan. Dess profil är idrott, livsfrågor och ledarskap.

www.orebrofolkhogskola.se

Folkbildningens gemensamma intresseorganisation

Box 22027, 702 02 Örebro **Kansli:** Landbotorpsallén 25A **Tel:** 019-611 21 75 **Fax:** 019-20 96 39
www.olbf.nu